

Asya Studies

Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar

DOI: <https://doi.org/10.31455/asva.612384> / Number: 10, p. 90-107, Winter 2019

TOPLUMSAL CİNSİYET PERSPEKTİFİNDE ERKEKLİK VE KADINLIK ALGISI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI MASCULINITY AND FEMININITY PERCEPTION IN GENDER PERSPECTIVE: A FIELD STUDY

Araştırma Makalesi /
Research Article

Makale Geliş Tarihi /
Article Arrival Date
28.08.2019

Makale Kabul Tarihi /
Article Accepted Date
27.12.2019

Makale Yayın Tarihi /
Article Publication Date
31.12.2019

**Asya'dan
Avrupa'ya
Uluslararası
Sosyal Bilimler
Dergisi**

Hacı Özdemir
Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Kamu
Yönetimi Anabilim Dalı
Doktora Öğrencisi
haciozdemir555@gmail.com

ORCID ID

<https://orcid.org/0000-0002-2000-117X>

Öz

Bu çalışmanın amacı üniversite mezunu erkeklerin erkeklik ve kadınlık algılarını deşifre ederek erkeklik ve kadınlık algılarının geleneksel toplumsal cinsiyet çizgisi dışına çıkıp çıkmadığı noktaları ortaya koymaktır. Bu temel amaç kapsamında 30-45 yaş aralığında, çeşitli mesleklerden 20 erkekle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Nitel yöntemin takip edildiği çalışmada olgubilim(fenomenoloji) modeli yürütülmüş ve verilerin analizinde fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda görüşmecilerin erkeklik ve kadınlık algılarının çoğunlukla geleneksel toplumsal cinsiyet çizgisine denk düştüğü görülmüştür. Erkeklik; fiziksel olarak güçlü olmakla, aile geçimini sağlamakla, heteroseksüellikle, duygularını göstermemekle veya gösterememekle tanımlanmaktadır. İdeal erkek, ailesinin maddi imkânlarını sağlayarak kimseye muhtaç etmeyen olarak ifade edilmektedir. Sünnet ve babalık konusunda algı değişikliği yaşanmaktadır. Sünnet erkekliğin kazanıldığı bir olgu olarak görülmemekte ve baba figürü çocuklar üzerinde hâkimiyet kuran pasif bir varlık yerine çocukları üzerinde sorumluluk alan, onlara yol gösterici olan aktif bir rol içinde tanımlanmaktadır. Kadınlığın temel referansları; narin, kırılğan, duygusal ve fiziksel olarak güzel olmaktır. Kadının en önemli rolleri annelik ve ev içi roller olarak ifade edilmektedir. Kadınlık ciddi zorlukları içinde barındırdığından erkeklerin üyesi olmak istemedikleri bir varoluştur. Bunun sebebi olarak ev içi işlerin kadınlara yüklenmesi, şiddet ve tacizlere daha çok maruz kalmaları, özgürlük alanlarının kısıtlı olması, toplumdaki eşitsiz cinsiyet algısı gösterilmektedir. Genel olarak kadınlık algısı geleneksel toplumsal cinsiyet algısına denk düşmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Erkeklik Algısı, Kadınlık Algısı

Abstract

The aim of this study is to reveal the perceptions of masculinity and femininity of university graduate men and to determine the points at which masculinity and femininity perceptions fall outside the traditional gender line. In-depth interviews were conducted with 20 men from various professions in the 30-45 age range within the scope of this basic objective. Phenomenology model was carried out in the study which followed the qualitative method and phenomenological analysis was used in the analysis of the data. As a result of the analysis of the obtained data, it was seen that the perceptions of masculinity and femininity of the interviewees mostly corresponded to the traditional gender line. Masculinity is defined by being physically strong, maintaining a family, heterosexuality, not showing or being unable to show feelings. The ideal man is defined as not needing anyone by providing the financial means of his family. There is a change in perception about circumcision and paternity. Circumcision is not seen as a phenomenon in which masculinity is gained, and the father figure is defined in an active role that guides and takes responsibility for his children, rather than as a passive entity that dominates the children. The main references to femininity are to be delicate, fragile, emotionally and physically beautiful. The most important roles of women are expressed as motherhood and domestic roles. Femininity is an existence that men do not want to be a member of because it has serious difficulties. This is due to the burden of domestic work on women, more exposure to violence and harassment, limited areas of freedom, and unequal gender perception in society. In general, the perception of femininity corresponds to the traditional perception of gender.

Key Words: Gender, Masculinity Perception, Femininity Perception

Citation Information/Kaynakça Bilgisi

Özdemir, H. (2019). Toplumsal Cinsiyet Perspektifinde Erkeklik ve Kadınlık Algısı: Bir Alan Araştırması. *Asya Studies-Academic Social Studies/Akademik Sosyal Araştırmalar*, Number:10, Winter, p. 90-107.

1.GİRİŞ

Kadın ve erkeğin biyolojik niteliklerindeki farklılıklar Türkçede “cinsiyet”, İngilizcede “sex” olarak ifade edilmektedir. Kadın ve erkek olmanın biyolojik anlamının yanında sosyo-kültürel zemini işaret eden farklı bir karşılığı da bulunmaktadır. İngilizcede, “gender” kavramıyla ifade edilen bu karşılık, Türkçede doğrudan “toplumsal cinsiyet” olarak kullanılmaktadır (Zeybekoğlu, 2009).

Çalışma alanı olarak uzak bir geçmişe sahip olmayan toplumsal cinsiyet kavramı ilk kez, toplumsal cinsiyet’in cinsiyet’ten farklı bir kavram olduğunu açıklayabilmek adına 1968 yılında Robert Stoller’in Sex and Gender isimli çalışmasında ifade edilmiş (Stoller’dan aktaran Segal, 1992: 98) ve daha sonra 1972’de Ann Oakley’in Sex, Gender and Society isimli çalışmasında kullanılarak sosyolojik ve feminist çalışmalara girmiştir. Ann Oakley’e göre, cinsiyet (sex) kadın ve erkek oluşun biyolojik farkını anlatırken; toplumsal cinsiyet (gender) kadınlık ve erkekliğin toplumsal olarak inşa edilen eşitsiz konumuna işaret eder (Oakley’den aktaran Marshall, 1999: 98). İlerleyen süreç içerisinde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ikiliğini de içine alarak toplumsal cinsiyet kavramına farklı teorisyenler tarafından çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlamalara bakmak toplumsal cinsiyeti anlamamız açısından önemli olacaktır.

Scott’a (2007: 11) göre toplumsal cinsiyet, eril ve dişil oluştaki bireysel farklılıkların sadece toplumsal yönünün altını çizmenin ve karakterize etmenin bir yoludur. Connell’e (1998: 190) göre toplumsal cinsiyet, insanların kadın ve erkek olarak, üremeye dayalı bölünmesi dahilinde ve bölünmeyle ilgili olarak örgütlenmiş pratiktir ve bu pratikler insanlar arasındaki iletişimle ve toplumsal katkıyla gelişir. Kesler ve McKenna’e (1978) göre toplumsal cinsiyet, kadınlık ve erkekliklerin psikolojik, sosyal ve kültürel olarak toplumsal görünümüdür (Kesler ve McKenna’dan aktaran Wharton, 2006: 6). Enstwithle’ye (2012: 235) göre toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyet ile kültürel olarak buna eklenen sosyal kimliği ayırmak için kullanılan bir kavramdır. Batı’ya (2006: 79) göre toplumsal cinsiyet, bireyin kadın veya erkek olarak tanımlanması sürecinde bu sürece sosyo-kültürel yapıların dâhil olmasıyla ortaya çıkan kadınlık ve erkekliğe ilişkin üretilen anlamlardır. Bora ve Üstün’e (2005: 42) göre toplumsal cinsiyet, erkek ve kadın olmayı ifade eden cinsiyetten farklı olarak ataerkil gelenek tarafından kurgulanan kadın ve erkek oluşa yönelik kalıp, inanç ve beklentilerinin bütünüdür. Öngen ve Aytaç’a (2013: 1) göre toplumsal cinsiyet, her toplumun kendi sosyo-kültürel kalıpları kapsamında kadından ve erkekten beklentilerine karşılık gelmektedir. Özkan ve Gündoğdu’ya (2011: 1133) göre toplumsal cinsiyet, kültürel unsurları içermektedir ve kültür tarafından sınırları çizilmektedir.

Rol, sosyal yapı içinde bireyin bulunduğu pozisyonla ilgili yerine getirmesi gereken sorumlulukları ve diğer pozisyonlardaki insanlarla etkileşimi yönlendiren kuralları gösterir (Dökmen, 2010).Toplum, kadın ve erkeğe annelik, babalık, kardeşlik, öğretmenlik, doktorluk vs. gibi birçok rol verebilir. Bir bireyin değeri, toplumda üzerine düşen rolü yerine getirme şekli ile ölçülür. (Adler, 1999) Toplumsal cinsiyet rolü ise; kültür, gelenekler ve görenekler çerçevesinde toplumun kadın ve erkekten uymasını beklediği davranışlar bütünüdür. Kültürel olarak bireylere uygun görülen kişilik özelliklerini ve davranışları belirleyen toplumsal cinsiyet rolü, toplum tarafından kalıp yargılara dönüştürülerek, kişilerin özellikle sosyal yaşamında, kişiler arası ilişkilerinde, evlilik ve aile yaşamında göstermiş olduğu davranışlarda belirgin olarak karşımıza çıkmaktadır (Vefikuluçay, Zeyneloğlu, Eroğlu ve Taşkın, 2007).

Doğuştan gelen biyolojik farklılıklar, bütün toplumlarda kültürel olarak yorumlanıp değerlendirilerek, kadınların ve erkeklerin hangi kişisel özelliklere sahip olmaları gerektiğine, hangi tutum ve davranışları sergileyeceklerine, hangi haklara kimin ne derecede sahip olması gerektiğine ilişkin toplumsal beklentiler geliştirir (Günay ve Bener, 2011). Buna bağlı olarak genellikle, kadınlardan sabırlı, anlayışlı olmaları, evi çekip çevirmeleri, insan ilişkilerini düzenlemeleri; erkeklerden ise güçlü olmaları, ailelerini geçindirmeleri, çevre üzerinde belirli bir etkinlik ve kontrol sağlamaları beklenmektedir.(İmamoğlu, 1991)

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinde aile, annelik ve kadın ile ilişkilendirilen en temel alandır. Erkeğin, kadını aile içinde tanımlaması, iktidar alanı dışına çıkarılan kadına karşı yapılan politik bir eylemdir. Sınıf ve renkleri ne olursa olsun, kadınların yeniden üretici güçlerinin denetim altına alınması, doğurganlık, kürtaj ve genel olarak jinekolojinin yasal ve teknik kontrolü, bu sistem için gereklidir. Anneliğin “özelleşmesi”, kadınları ataerkil sistem içinde siyasal güçten alıkoymaktadır (Ecevit, 1993). Kadınlık, içinde yaşadığımız kültürde, yaş, eğitim, sınıf gibi değişkenlerden bağımsız olarak, esasen “ev” üzerinden tanımlanır ve yeniden üretilir (Bora, 2011). Toplum, ataerkil aile aracılığıyla, devletten bireysel bedene ve bedeninin arzularına dek inen bir siyasal denetim ve egemenlik hiyerarşisi kurar (Berktaş, 2012). Aile

ise, var olan belli bir biçimdeki cinsiyet rolleri ve ilişkilerinin sonucu ortaya çıkan toplumsal cinsiyet ideolojisinin yeniden üretildiği ve geliştirildiği alanın maddi çerçevesini oluşturur (Dedeoğlu, 2000).

Türkiye koşullarındaki toplumsal cinsiyet kalıpları ataerkil sistemin izlerini taşımaktadır. Kadından beklenen evi ve çocuklarıyla ilgilenmesi, erkeğin ise her zaman atak, girişken, güç sahibi olmasıdır. İstisnalara karşın, Türk televizyonlarında yayınlanan Türk dizi filmlerinde de anılan kalıpların yansıdığı gözlenmektedir (Yüksel, 1999). Çocukluktan itibaren kadın ve erkeğin davranış ve ilişkilerini etkileyen/şekillendiren toplumsal cinsiyet rolleri, erişkinlik döneminde özellikle evlilik ve aile kurumu içinde daha da belirginleşmeye başlamaktadır. Vannoy-Hiller ve Philliber (1989), birçok kadın için evliliğin erişkinlik dönemine geçişteki asli önemine vurgu yapmışlardır. Evlilikle birlikte kadınlar ev kadını olma sorumluluğunu üstlenmektedirler. Öte yandan kadın aynı zamanda şefkatli ve güzel de olmalıdır.

Aile kurumunun iki bileşeni olan erkek ve kadın, hayatlarının ilk dönemlerinde farklı iletişim kurmayı, cinsellik üzerine farklı perspektifler geliştirmeyi, ilişkiler hakkında farklı beklentilere sahip olmayı öğrenirler. Örneğin kadınlar, duygusal yakınlıkla ilgili tutum ve davranışlar geliştirirken, erkekler güç, agresiflik, rekabetçilik gibi tutumlara değer vermeyi öğrenerek büyürler. Bu toplumsal cinsiyet farkları karmaşık kültürel ve biyolojik güçler arasında gelişen interaktif süreçlerin sonucudur. Kadın ve erkek evlilik hayatına başladığında da yine aynı nedenlerle, kocasının hayatına uyum sağlaması gereken kişi kadın olmaktadır. Toplumsal cinsiyetin yarattığı ikilik, kadının ve erkeğin evlilik ve aile hakkında farklı değerler ve kişisel özellikler geliştirmelerine neden olmaya devam etmektedir (Goldenberg, 2008).

Türkiye'de ilköğretim 6. sınıf Türkçe kitaplarında cinsiyet rollerinin ne şekilde ele alındığının araştırıldığı bir çalışmada, kitapların geleneksel anlayışın etkisinde kaldığı görülmüştür. Mesleki roller açısından bakıldığında, erkeklerin daha farklı ve çeşitli meslek grupları içerisinde sunulduğu, aile içi rollerde kadınların daha fazla yer aldığı gözlenmiştir. Ayrıca ev işleriyle ilgili rollerde, kadınların rollerinin daha fazla ev içinde kaldığı, erkeklerin ise ev dışında çalışarak evin geçimini sağlayan rollerde yer aldıkları bulunmuştur. Kişilik özellikleri açısından bakıldığında, kadınların daha zayıf ve pasif, erkeklerin ise güçlü ve zeki bireyler olarak ele alındıkları saptanmıştır (Kılıç ve Eyüp 2011).

Yukarıda değinilen noktalar göstermektedir ki cinsiyet (sex), bireyin kadın ya da erkek olarak doğuştan getirdiği fizyolojik ve biyolojik özelliklerini; toplumsal cinsiyet (gender) ise toplum tarafından kurgulanmış kadın ve erkeğe farklı rol, sorumluluklar yükleyen yapay bir süreci ifade etmektedir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkeği toplumun nasıl görüp, nasıl algıladığı ve onlardan ne tür davranışlar ve roller beklediği hakkında ipuçları vermektedir. Bu noktada toplumda kadınlığın ve erkekliğin algılanış biçimlerinde farklılıklar görülmektedir ki bu farklılıkların kadınlar aleyhine olduğu çok açıktır. İktidarı elinde bulunduran taraf olan erkeklerin toplumsal cinsiyet algılamalarından erkekler lehine avantajlar sağladığı sürekli ortaya konulmaktadır. Bundan farklı olarak erkeklerin de geleneksel toplumsal cinsiyet algılarından zarar gördüğü ortaya konulsa da bu nokta bu çalışmanın sınırlarını aşacağı için üzerinde durulmayacaktır. Günümüzün sosyal ve ekonomik şartlarındaki değişimlerin erkeklik ve kadınlık algısında da değişimler meydana getirdiği/getiriyor olduğu/getireceği olası bir sonuçtur. Buradan hareketle bu çalışmanın temel amacı üniversite mezunu erkeklerin erkeklik ve kadınlık algılarını deşifre ederek erkeklik ve kadınlık algılarının geleneksel toplumsal cinsiyet çizgisi dışına çıkıp çıkmadığı noktaları ortaya koymaktır.

2.YÖNTEM

Niteliksel bir çalışma olan bu çalışmada olgubilim(fenomenoloji) modeli kullanılmıştır. Olgubilim(fenomenoloji) modeli insanın rutin yaşamında her zaman hayatında olan ancak ayrıntılı ve kavrayıcı bir anlayışa sahip olmadığı olgulara odaklanmaktadır. Bu olgular, yaşam tecrübeleri, algılar, eğilimler, yönelimler olara karşımıza çıkmaktadır. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamıyla kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için olgubilim(fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 69). Toplumsal cinsiyet de insan hayatının tüm alanlarına nüfuz etmiş bir olgu olarak insanın yabancı olmadığını ancak hakkındaki aktif bir farkındalığa da sahip olmadığı bir alan olarak düşünülmüş ve bu çalışmada olgubilim(fenomenoloji) modeli takip edilmiştir.

Çalışmanın amacı kapsamında 30-45 yaş aralığında, çeşitli mesleklerde çalışan (*teknisyen, psikolog, sağlık memuru, inşaat mühendisi, imam, güvenlik görevlisi, akademisyen, müteahhit, optisyen, müzisyen, maliyeci, polis, öğretmen, odyolog, sosyal çalışmacı, veteriner*), üniversite mezunu 20 erkekle görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler derinlemesine görüşme yöntemiyle gerçekleştirilmiş ve

görüşmecilerden izin alınarak ses kayıt altına alınmış daha sonra bu ses kayıtları dijital ortama aktarılarak deşifre edilmiştir.

Toplanan verilerin analizinde fenomenolojik analiz kullanılmıştır. Fenomenolojik analiz bireylerin bilişsel ve duyuşsal durumlarını bütüncül bir bakış açısıyla analiz eden, araştırmacı ile görüşülen bireyler arasından etkileşimli bir süreci kapsayan bir analiz sürecini ifade eder. Fenomenolojik analiz, dil ile bireylerin duygu ve düşünceleri arasında sıkı bir bağın olduğunu varsayarak onların söylediklerinden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini anlayarak yorumlamaya odaklanır. Analiz sürecinde elde edilen veriler belirli gruplar altında temalara ayrılır ve daha sonra veriler bu temalar altında tartışılarak yorumlanır ve raporlaştırılır (Smith ve Eatough, 2007). Bu süreçte verilerin çözümlenmesi sürecinde araştırmanın amacı ve ana kategorileri kapsamında tablo oluşturulmuş, aynı soruya verilen cevaplar tek bir dosyada birleştirilmiş ve sonucunda bütünsel, kapsayıcı bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Görüşmecilerin ifadeleri verilirken kişisel bilgileri saklı tutulmuş ve G1, G2, G3 şeklinde kodlanmıştır.

3.BULGULAR

3.1.Erkeklik Algısı

Verilerin analizi sonucunda bu bölümde ilk olarak çalışma kapsamında görüşülen erkeklerin, erkekliğin sınırlarını çizen ve en genel anlamıyla erkekliğin ne olduğunu yansıtan erkeklik algıları ortaya konulmaya çalışılmış ve bu algının geleneksel erkeklik algısından farkı görülmeye çalışılmıştır.

3.1.1.Erkekliğin Temel Referanslar: Fiziksel Güç, Cinsel Organ ve Fıtrat

Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadın olmanın normlarını çizen cinsiyetten farklı olarak içinde bulunulan sosyal çevre tarafından kadın ve erkek olmanın ne şekilde olacağını belirleyen başka bir ifadeyle ataerkil toplumun bizzat müdahalesiyle cinsiyete dair inşa edilen bilişsel kalıp, beklentiler, tutum ve davranışların toplamıdır (Bora ve Üstün 2005, 42). Bu noktada erkeklik ve kadınlık üzerinden katı bir cinsiyet rejimi oluşturulmaktadır. Söz konusu bu cinsiyet rejimi erkeklik ve kadınlık konusunda kolektif bir inanç ve değerler topluluğu medyana getirmektedir. Yani toplumun nazarında kadına ve erkeğe yönelik, en genel çerçevesiyle ‘kadın dediğin şöyle olur... erkek dediğin şöyle olur...’ gibi ifadelerle anlatılan temel nitelermeler oluşturulmaktadır.

“Erkeklik, bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin toplumsal yaşamda nasıl duyup, düşünüp, davranacağını belirleyen, ondan salt erkek olduğu için beklenen rolleri ve tutum alışları içeren bir pratikler toplamıdır.” (Atay, 2004: 14). Söz konusu bu roller ve pratikler toplumsal bir kurguyla şekillenmektedir. Ataerkil sistem erkekliği toplumsal onayla kendini yeniler biçimde sürekli üretmektedir. Berktaş (1998) “ataerkil sistemin erkekleri doğal yapılarının bir gereği olarak kadınlardan daha akılcı ve güçlü olarak konumlandığını ve erkeklerin yönetmek ve egemen olmak için yaratıldıklarını belirtir.” (Berktaş’dan aktaran Demez, 2005: 61). Görüşmeciler erkek ve erkeklik tanımlamaları yaparken erkekte bulunması gereken bir nitelik olarak fiziksel güce çoğunlukla değinmişlerdir;

Erkek güçlü olmalıdır bence. Yani bu güç hem fiziksel hem de başka yönlerden erkekte bulunmalıdır. Tabi ki her erkek aynı güçte olmayabilir ama kadınla kıyasladığımızda güçlü olmayan kişi erkek sayılmaz bence. (G1)

Erkeğin güçlü olması bu hayatın bir kuralıdır. Şu anda yaşadığımız hayat gerçekten çok zor bu yüzden erkek güçlü olmak zorundadır. Hayatın kuralı dedim ya aslında gerçek sebebi şu bence; erkek güçlüdür kadın da narin ve kırılığandır. Böylece birbirini tamamlarlar. (G14)

Toplumsal cinsiyet kavramının tartışılmaya başlandığı 1970’li yıllara gelene kadar erkeklik çoğunlukla cinsiyet rolü teorisiyle açıklanmaya çalışılmış, erkeklerin güçlü, baskın, otoriter niteliklerinin genetik olarak getirildiği savunulmuştur. Cinsiyet teorisi yaklaşımı erkekliği hormonlarla, kromozom yapısıyla ve üreme organlarını referans göstererek açıklamaya çalışmıştır. Lakin toplumsal cinsiyet tartışmalarının gündeme gelmesiyle erkekliğin de kadınlık gibi toplumsal bir inşa süreciyle şekillendiği günümüzde artık reddedilemez bir görüş haline gelmiştir. Erkekliğe dair dolaşımda olan söylemlerin kültürde ve toplumsal bir ürün olduğu aşikardır. Bununla birlikte erkekliği cinsiyet teorisi yaklaşımıyla hormon, cinsel organ referanslı ele alan görüşler devam etmektedir;

Erkeği biyolojik özelliklerinden yola çıkarak eril ya da dişil olarak ayrılan cinslerde sperme sahip taraf şeklinde ifade edebilirim. (G3)

Bunu söylemekten biraz utanıyorum ama erkek deyince benim aklıma ilk gelen şey penisinin olmasıdır. Zaten kadınlardan ayrıldığımız en önemli şey de bu bence. (G1)

"Erkek oluşa özgü nitelikler olarak kabul edilen fiziksel güç, biyolojik farklılıklar gibi farklılıkların fitraten böyle olduğunu önemli bir yerde durmaktadır;

Allah insanı kadın ve erkek olarak yaratmış. Erkeğe bazı özellikler vermiş kadına da aynı şekilde. Mesela erkek yaratılıştan daha güçlü ve serttir. Ne kadar doğru bilmiyorum ama bir hadiste okumuştum kadın erkeğin kaburga kemiğinden yaratılmış diyordu. (G20)

Sık sık Kur'an'ın Türkçesini okurum. Kur'an'da erkeklerin gerektiğinde cihat etmesi, savaşması gerektiği anlatılır ama şimdi hangi ayetler olduğunu hatırlamıyorum. Savaşmak için kuvvetli olmak gerekir. Bunun için de erkek kuvvetli, cesur ve gelecek tehlikelere hazır olmalıdır. (G4)

Dini inanışların bireylerin hayatlarına doğrudan yansıdığı, onların düşüncü, inanç ve tutumlarını şekillendirdiği yadsınamaz bir gerçektir. Toplumsal cinsiyetin dolayısıyla erkekliğin üretiminde de dini inanışlar etkili olmaktadır. Bireylerin erkeklik ve kadınlık algılarının oluşmasında inançlarının önemli bir unsur olduğu görüşmecilerin ifadelerinde görülmektedir. Bu noktada erkeğin güçlü, kadının güçsüz olduğu tezi pekiştirilmektedir.

3.1.2.Cinsiyete Dayalı İşbölümü: Koruyan ve Eve Ekmek Getiren Erkek!

Cinsiyete dayalı işbölümü, temel olarak kadın ve erkeğin hayat içerisinde neleri yapıp yapamayacakları noktasında toplum tarafından kurulmuş inanç ve tutumlardan beslenerek kadın ve erkeklere farklı rol ve sorumluluklar yüklenmesini ifade eder. Toplum tarafından yapılandırılan bu cinsiyetçi işbölümüne göre erkeğin en büyük görevi 'evine ekmek getirmek'tir. Bu noktada kadının yeri de ev içi olmaktadır. Cinsiyete dayalı iş bölümü sadece yapılan işlerin ayrımıyla kalmamakta kadın erkek arasında eşitsiz ve hiyerarşik bir ilişki kurmaktadır. Bu anlayış sonucunda kadının emeklerini değersiz erkeğin getirilerini ise çok değerli konumda değerlendirilmektedir. Erkekliğin tanımlanmasında ailenin bakımını üstlenmesi ve koruyucu, kollayıcı olması altı çizilen bir noktadır;

İlk olarak erkek hanımını, çocuklarını hatta anne babasını kimseye muhtaç etmemeli. Çevremizde görüyoruz siz de görüyorsunuzdur kesin. Öyle kişiler var ki eviyle ilgilenmiyor, çocuklarını dövüyor, onlara harçlık vermiyor, evine girip çıktığı saat belli değil. Adam evine bakmıyor. Şimdi bu kişi evet gerçekte erkek kabul ediliyor ama bence değil... Ailesine bakmayan, ortada bırakana adam denmez. (G1)

... Bir insan için en önemli şey ailesidir. Bizim toplumumuzda zaten aileye çok önem verilmektedir gerçi şimdiler de biz de Avrupa insanları gibi olduk. Boşanmalar çok arttı. Bunda erkeklerin de kadınların da hataları var. Erkekler aile içinde reistir. Kadınlar da eşlerine destek verirler. Bir erkeğin en önemli görevi ailesine bakmaktır. Onların maddi manevi ihtiyaçlarını gidermektir...(G20)

Toplum, geçmişten günümüze erkeği maddi olanakları sağlayan, bir işte çalışıp ailesine bakan ve ailesini koruyan bir birey olarak kodlamıştır. Erkeğin yeri olarak kamusal alan ve onun zıttı olarak kadın özel alanda yani evde düşünülmektedir. Bu anlayış hala devam etmektedir. Yukarıda görüşlerine yer verilen erkeklerin eşlerinin tamamı çalışıyor ve aileye maddi anlamda katkı sağlıyor olmasına rağmen erkekler ailenin geçimini sağlama görevini hemsinlerine ve kendilerine yüklemişlerdir. Evin geçimini sağlamaya yönelik faaliyetlerde kadınlara hiç yer vermemişlerdir. Bu açıdan geleneksel toplumsal cinsiyet kalıpları düşünüldüğünde erkeklik algılamaları hala eski konumunu korumaktadır. Bu durum cinsiyete dayalı iş bölümünün de hala keskin bir biçimde toplum nazarında yaşadığını göstermektedir.

3.1.3.Erkeklik İle Sünnet İlişkisinin Çözülüşü: Sünnet Erkek Yapmaz!

Selek (2008: 19) Türkiye'de erkekliğin kazanılmasının sünnet, askerlik, iş bulma ve evlilik olmak üzere 4 aşamada gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bozok da (2011: 73) erkeklerin yaşam döngülerini Selek'in aşamalarına benzer ve ilaveten çeşitli aşamalarla yer vermektedir. Bunlar doğumu izleyen süreçte dilin öğrenilmesi, sünnet, ilk cinsel deneyim, zorunlu askerlik hizmeti, para kazanmaya başlamak ve evlenmek. Müslüman toplumlarda yaygın olarak kendine yer bulan ve aynı zamanda kültürel kodlar içeren sünnet, Türkiye'de erkekliğe geçiş aşamalarının ilkidir. Sünnet olduktan sonra çoğunlukla 'artık erkek oldun' sözü söylenir ve erkekliğe geçişteki bu aşama törenlerle, sünnet düğünleriyle kutlanır. Adeta erkek çocuğun artık bir erkek olduğu kamuoyunu duyurulur. Doğumundan itibaren ailesinin ve çevresinin giyeceklerden, renklerden, oyuncaklardan, davranış biçimlerinden yola çıkarak erkek olmayı öğrettiği erkek çocuk, sünnetle birlikte çocukluk çağından bir nebze çıkar ve erkekliğe adımını atar. Tüm bunlara karşın görüşmecilerin ifadeleri sünnetin erkeklik kurgusundaki başat rolünün değişime uğruyor

olduğuna işaret etmektedir. Yapılan araştırmaların aksine sünnetin erkeklik kurgusunda kırılğan bir zemin üzerinde olduğunu söylemek mümkün gözükmemektedir;

Bu durum dünya üzerindeki dinlere göre değişebilir. Türkiye gibi Müslüman oranı yüksek ülkelerde sünnet olmak gerekliliği vardır. Fakat İslam ile alakası olmayan ülkelerde sünnet olmak gibi bir mecburiyet olmadığından erkekliğin sünnet ile alakası yoktur (G2)

Maalesef öyle değil. O sadece doğanın gereği için, insan fizyolojisi için gerekli olan önlemlerden bir tanesi. Yoksa herhangi bir erkeklikle ilgili bir durum yok yani. Allah yaratmış zaten. Sadece bir deri parçasını aldırarak olmaz bu iş. (B15)

Görüşmecilere göre genel perspektifte sünnet dini bir gelenek olarak varlığını sürdürmekte ve erkek oluşla ilgili herhangi bir koşul oluşturmamaktadır. Kimi ve az sayıda olan görüşmecilere göre sünnet erkek oluş için gerekli parametrelerden biridir ve sünnetin erkek çocuklara erkek gibi davranılmaya başlanmasının kritik evresi başka bir deyişle erkeklik için ‘eşik’ olduğu belirtilmektedir;

Müslüman olduğumuz için ve peygamber efendimizin sünneti olduğu için ve bunu terk edemeyeceğimiz için nasıl çocuğumuz doğduğunda kulağına ezan okuyorsak bu da o şekilde yapmamız gereken bir sünnettir. Ayrıca tıbben de gerekli olduğu kanıtlanmış...Yani erkek olmaktan ziyade ona sorumluluk vermiş oluyor. Çocuğa bir erkek olarak bazı sorumluluklara sahipsin artık deniliyor. (G14)

Geleneksel anlayıştaki erkekliğin bir eşiği olarak sünnet görüşmecilerce erkekliğin kazanıldığı bir aşama olarak görülmemektedir. Sünnet çoğunlukla dini bir ritüel olarak görülmektedir ki bu nokta görüşülen erkeklerin erkeklik algısının geleneksel erkeklik algısından farklılaştığı bir noktadır.

3.1.4.Erkekliğe Giden Yolda Bir Duvar: Homoseksüellik

Erkekliğin toplumsal cinsiyet şemsiyesi altında kadınlık gibi öğrenilen inşa edilen toplumsal ve kültürel süreçler içerisinde şekillenen bir kavram olduğu tartışılmaz bir gerçeklik olarak durmaktadır. Sancar’ a (2009) göre erkeklik konusunda net bir sınıflamanın yapmak çok güçtür çünkü ‘erkeklik çokludur ve kültürden kültüre zaman içerisinde değişebilir’ (Hacısofuoğlu ve Bulgu, 2015: 114). Fakat literatüre baktığımızda çeşitli sınıflamalar mevcuttur. En çok kabul gören sınıflama Connell’in yaptığı sınıflamadır. Connell (1998) erkekliği hegemonik erkeklik, suç ortağı erkeklik, madun erkeklik, marjinal erkeklik olmak üzere dörtlü gruplamayla ele alır.

Hegemonik erkeklik bu erkeklik grupları içerisinde hiyerarşik sırada en üstte yer alan erkeklik biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklik ilişkileri içerisinde kendisine ulaşılmak istenen modeldir ve kadınlarla ilgili olduğu kadar ikincil konuma itilmiş diğer erkeklik biçimleriyle de inşa edilmektedir. Sancar (2009: 30), hegemonik erkekliğe ilişkin nitelikleri şöyle sıralamaktadır; ‘genç, kentli, beyaz, heteroseksüel, tam zamanlı bir iş sahibi, makul ölçülerde dindar, spor dallarının en azından birisini başarılı olarak yapabilecek düzeyde aktif bedensel performansla sahip erkeklerin temsil ettiği erkeklik’tir. Suç ortağı erkekliğin erkek egemen yapının getirdiği nimetlerden yararlanma payı hegemonik erkeklikten sonra gelmektedir ve ataerkil paydan ve kadınların ikincilleştirilmesinden ataerke onay vererek pay alırlar. Madun erkeklik heteroseksüellik dışındaki cinsel tercihleri sebebiyle erkek egemen yapının nimetlerinden daha az faydalanırlar. Marjinal erkeklik ise sınıf, ırk, etnisite sebebiyle paydan en az yararlanan kısımdır. Bu gruplar arasında hiyerarşik bir ilişki mevcuttur ve hegemonik erkeklik bu hiyerarşinin tepesinde yer almaktadır. Hegemonik erkeklik modelinde heteroseksüellik önemli bir nitelik olarak karşımıza çıkmaktadır ve cinsel yöneliminin farklı olması sebebiyle madun erkeklikler üzerinde baskı kurmaktadır ve onu dışlayarak erkeklik noktasında eksik olduğunu vurgulamaktadır. Bu durum görüşmecilerin ifadelerinde genel olarak karşımıza çıkmaktadır;

Bu şeyden kaynaklanıyor heralde hormonlardan kaynaklanıyor öyle bir duyum almıştım ben. Bir insanda hem erkeklik hormonu hem kadınlık hormonu varmış ama bu dinimizde de uygun değil ama bilmiyorum yapanlar var işte. Bir erkek kendi cinsine ilgi duyarsa bana göre erkek değildir. (G1)

Türkiye’ de homoseksüellik toplum tarafından kabul edilmemektedir. Bence homoseksüellik erkekliğe engeldir. Bu tarz kişiler genellikle erkeklik ile kadınlığı özellikle cinsel ilişkilerinde ayırt etmemektedirler. Dolayısıyla bu durum erkeklik önünde bir engeldir. (G2)

Görülmektedir ki görüşmecilerce homoseksüellik erkekliğin tam karşısında durmaktadır ve onun için bir engeldir. Bu engel, kimi zaman toplumsal roller kimi zaman din temelli yapılanmaktadır. Az

sayıdaki görüşmecilere göre homoseksüellik erkeklik için bir engel teşkil etmemekle birlikte bir hastalık ve rahatsızlıktır;

Gerçekte tabii ki erkek. Duygu karmaşasından dolayı insanlar başka yöne gitmişler. Bunların psikolojik olarak araştırılıp bakılması lazım. Tekrarlar meydana gelebilir tabii ki gerekli tedaviyi gördükten sonra. Ama orada bir duygu sapması olduğu için adam farklı yöne kalmış olabilir. Ama genel olarak baktığın zaman erkektir tabii. Ben bunu bir hastalık olarak görüyorum. (G15)

Homoseksüellik görüşülen erkeklerce erkek oluşun önünde büyük bir engel olarak durmaktadır. Homoseksüel erkekleri erkek olarak niteleyen küçük bir kesim ise bu erkekleri hasta bir erkek olarak algılamaktadır.

3.1.5.Kadınlık Üzerinden Üretilerek Erkek Oluşa Atfedilen Sıfatlar: Duygularını Göster(e)meyen ve Yüzeysel Düşünen Erkek

Cinsiyetçi anlayışta kadınlık ve erkeklik, birbirinin zıttı ve birbirini dışlayan kategoriler olarak inşa edilir (Demren 2001). Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı kadın ve erkeğe yönelik çeşitli davranış kalıpları, nitelikler üretirken erkeklik ve kadınlığı karşıtlıklar içerisinde ele alır. Bu karşıtlıklar sert-narin, akılcı-duygusal, etkin-edilgen, otoriter-itaat eden şeklinde erkeklik ve kadınlığa ilişkin yargılarda karşımıza çıkmaktadır. Bu karşıtlıklar içerisinde erkeğe; sert, akılcı, etkin, otoriter sıfatlar atfedilir. Görüşmeciler erkeklerin kadınların karşıt niteliği olarak duygularını göstermeme veya gösterememenin altını çizmişlerdir;

...kadın daha ince düşüncelidir her şeyi unutmaz dikkatlidir. Bir de kadınlar aşırı duygusaldır her şeye ağlayabilirler. Erkek öyle duygularını düşüncelerini direkt olarak dışa vuramaz. (G7)

Toplumumuzda erkek duygusal açıdan da güçlü olmak veya güçlü görünmek zorundadır. Duygularını ifade etmek erkek için bir zayıflıktır. (G8)

Erkekler yine kadınlar karşısında tanımlanarak kadınlar gibi ayrıntılı düşünmedikleri yüzeysel düşündükleri ifade edilmektedir;

...Erkek bir kadın gibi düşünemiyor mesela kadınlar ince düşünüyor biz olaylara daha genel daha yüzeysel bakıyoruz. (G16).

Erkekler biraz da olaylara ilişkilere düz bakarlar kadınlar irdeleyerek inceleyerek bakarlar. Erkekler kadınlara göre biraz daha kabalardır. İyi yönleri kötü yönleri de vardır. Her şeyi çok irdelemek de iyi değildir erkek gibi her şeye dümdüz bakmak da iyi değildir ortasını bulmak lazım. (G11)

Erkeklik tanımlamaları yapılırken veya erkeğe dair niteliklerden söz edilirken kadınlar üzerinden düalist bir anlayışla tanımlamalar yapılmaktadır. Bu noktada erkekler duygularını göstermeyen, güçlü olması gerekliliği sebebiyle gösteremeyen ve yüzeysel düşünen olarak algılanmaktadır.

3.1.6.Evin Reisi Erkek: Babalık

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin ve kalıp yargılarının beslendiği öz olan ataerkillik aile içinde yönetime hâkim bir baba figürü oluşturur. Ailedeki bireyler babanın yönetimindedir Geçmişten günümüze erkek, toplumsal cinsiyet ilişkileri içerisinde güç, aile reisliği ve babalık gibi faktörler içerisinde sunulmuştur. Selek (2008) erkeliğe giden yolları sünnet, askere gitme, iş bulma, evlenme olarak ifade etmektedir. Buradan hareketle erkeliğe giden yolda son aşama olan evlilik ile erkekler baba, aile reisi olmaya hazırlanmaktadır. Cohen'e (1995) göre "babalık bir kadına sahip olmaktır, kendisine ait çocukları otoritesiyle yönlendirmektir, çalışmak, para kazanmak ve aileyi geçindirmektir". Selek'e (2008: 22) göre "baba demek, kısır olmayan koca, evini koruyan asker, elinden bir iş gelen, evini geçindiren, evle ilgili ekonomik, hukuki, siyasal tüm kararları alan patron ve devlet adamı olmak demektir". Baba ve aile reisi olarak erkeğe atfedilen evi geçindirme, koruyup kollama gibi rollere yukarıda değinmiştik. Diğer taraftan Türk kültürü açısından babalık ve aile reisliği önemli bir konumdur. Geleneksel Türk toplumsal yapısında baba yanında hal ve hareketlere dikkat etmek, oturmasına kalkmasına dikkat etmek, her konuda fikir beyan etmemek, sevgi göstermemek ve hatta babanın kendi sevgisini göstermemesi gibi durumlar bilinen yazısız kurallar arasındaydı. Toplumsal cinsiyet anlayışındaki değişimlerle günümüzde baba çocuklarının bakımında sorumluluk üstlenen, onlara yol gösterici olan ve onlara sevgisini gösteren bir konumdur. Görüşmecilerin ifadelerinde geleneksel anlayışta olduğu gibi erkeğin en önemli görevlerinden birinin babalık ve aile reisliği olmakla birlikte babanın çocukları üzerinde rol ve sorumluluk alan, sevgisi gösteren bir figür olarak ele alındığı görülmektedir;

Aile reisi olmak evini geçindirmek Türkiye şartlarında eğer eşi çalışmıyorsa bütün zorluklar erkeğin sırtında. Erkek bir de çocuklarının örneğidir iyi bir babadır ve çocuklarına iyi bir örnek olmak zorundadır. (G9)

Erkeğin en önemli görevi babalık ve eşine iyi bir koca olmasıdır. Ama insan eskiden olduğu gibi baba olmamalı. Ya biz babamızın yanında rahat hareket bile edemiyorduk, konuşmıyorduk. Mesela babamın benim başımı okşadığını hayal meyal hatırlıyorum öyle çok sevgisini göstermezdi bize. Böyle olması normal mi? Tabi ki normal değil. Ben mesela çocuklarım bana saygı gösterir aramızda bazen sert bazen yumuşak bir ilişki var. Onlara sevgimi gösteririm başlarını okşarım, onlarla konuşurum... (G20)

Görülmektedir ki babalık ve aile reisliği hala erkeğin en önemli görevleri arasındadır lakin bu süreçte toplumsal cinsiyet rollerinin değişmeye başlamasıyla geleneksel "otoriter ve mesafeli baba" rolü de yerini "demokratik, yakın ve katılımcı" babaya bırakmaya başladığı söylenebilir.

3.1.7. Erkek Olmanın Getirdiği Zorluk: Geçim Derdi!

Erkekliğin sabit ve değişmez bir yönünün olmadığı, kültürden kültüre zamanla değişebileceğine değinmiştik lakin bununla birlikte egemen ve kabul gören erkeklik niteliklerinin varlığı da aşikârdır. Özbay'a (2013: 195) göre Türkiye'de Profesyonel veya yarı-profesyonel bir işle meşgul, makul bir kazancı olan, evi veya otomobili olan ve en önemlisi gerçekçi olmayan bir cinsiyet eşitliğine inanmış görünen erkek tipi Türkiye'de biçimlenen erkek tipidir. 'Türkiye'de şekillenen erkek algısına göre erkek, her koşulda başarılı, maddi manevi ve cinsel manada güçlü, egemenlik sahibi olmalı, her türlü probleme çözüm getirebilmeli ve duygularını belli etmemelidir' (Zeybekoğlu, 2009: 95). Türkiye'de şekillenen erkek tipi genel olarak dünya genelinde de kabul gören ataerkil kültürden beslenen bir erkeklik tipidir. Bu noktada şekillenen erkeklik tipinin niteliklerine baktığımızda söz konusu erkek tipinin güncel hayattaki karşılığının yerine getirilmesi son derece zor gözükmektedir. Yani erkeklik bir mücadele alanıdır ve erkekler bu mücadele alanında toplumun beklediği erkek tipine ulaşmak için zorlu süreçlerden geçmektedir ve zorlu işler başarmak zorundadırlar. Selek'e (2008) göre erkeklik sürüne sürüne öğrenilmektedir. Erkekler egemenliğin getirilerinden yararlanırlar da bunun karşılığında bir bedel ödemektedirler. Bu noktada erkeklik sürekliliği ispatlanması gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkekler hayatlarının her alanında bir rüş ispatı içerisindedirler. Bu kimi zaman evin geçimini sağlamak, kimi zaman çok para kazanmak, kimi zaman daha iyi bir araba sahibi olmak durumlarında gün yüzüne çıkmaktadır. Öyle ki bu rüş ispatı erkekleri son derece zorlamaktadır ve yıpratmaktadır. Görüşmeciler elbette bunun farkında olmayarak erkekliğin ispatı olarak erkek olmanın en zor yanının evin geçimini sağlamak olduğunu sıklıkla belirtmişlerdir;

Erkek olmak genelde evde bir şey bittiği zaman erkeğin o anda almaya durumu yoksa kendini sıkıntıya sokuyor. Alamadığı zaman üzülüyor. Eşine çoluğuna çocuğuna bir şey alıp götüremediği zaman da üzülüyor. Ne bileyim şu anda zaten yaşam olarak çok zor bir yaşamdayız. Evin maddi giderlerini karşılayamadığı zaman da utanıyor mu diyeyim mahcup oluyor yani. (G1)

Beklentiler karşısında başarısız olmak bir erkek için büyük baskı kaynağıdır. Kaynak sağlayıcı rolüne o kadar bağlandırılmıştır ki, ekonomik başarısızlıklarda büyük stres kaynağı oluşmakta ve kadına göre daha çok etkilenmektedir. Kendi cinsi arasında da rekabet duygusu içten içte devam etmektedir. Sahip olduğu mevkiyi, itibarı, saygıyı korumak için harcanan çaba da erkeği zorlamaktadır. (G3)

Bir ailede geçim sıkıntısı en çok erkeğin ağına gider. Çünkü ailesini geçindirmek aslında erkeğin birinci görevi. Çalıştığı iş koşulları, toplumdaki yüksek beklenti erkekte daha fazla oluyor. Bu da bir yük. Toplumun bakış açısı bu şekilde. (G18)

Erkek, dışarıda çalışan ailesinin maddi imkânlarını sağlayan birey olarak geçim derdini yüklenen ve geçim derdi sebebiyle zorluklar yaşayan taraf olarak görülür. Erkekliğin en zor yanı olarak ailenin geçimini sağlamak zorunda oluşu görülmektedir.

3.1.8. Erkek Olmanın Sağladığı Kolaylıklar: Ev İçi İşlerden Sorumsuzluk ve Özgürlük!

Cinsiyete dayalı yapılandırılan iş bölümünde erkeğe ait alanın ev dışındaki kamusal alan, kadına ait alanın ev içindeki özel alan olduğunu belirtmiştik. Bu noktada ev içindeki özel alanda kadınların sorumlulukları artmaktadır. Ev işleri, çocuk bakımı vb. işler daha çok kadınların rolleri olarak kabul edilmekte ve erkekler bu işlerden çoğunlukla sorumsuz tutulmaktadır. Bu durum erkekliğin kolay tarafları

olarak karşımıza çıkmaktadır ki görüşmecilerin ifadelerinde de bu durum sıklıkla altı çizilen bir durumdur;

Eve geldiğinde hazır yemek bulmak, kanepeye uzanıp önüne gelen çayla televizyon izlemek. Başka ne olabilir özgürlük diyelim. Yaşamın her alanında yaşam erkekler için daha kolaydır. (G4)

Eve girince çok büyük bir kolaylık var. Eskiden padişahların yaşamadığı konforu yaşıyoruz biz şuan için Allah için.. Eve girince çay önüne gelir ev temizdir elbiselerin ütülenmiştir, yatağın serilmiştir, istediğin zaman dışarıya çıkabilirsin. Evin tek hakimisindir. Bu aslında erkeğin dışarda yaşadığı zorlukların bir mükafatı gibidir. Dışarda yorulup evde kendini şarj ediyor. Kadınlar genellikle bu işlerle uğraşması gerektiği düşüncesiyle yetiştirildiği için kadın çalışsa bile bunları yapıyor. (G10)

Ev içinde erkek biraz daha rahattır. Evin düzeninde yemek yapmadır temizliktir ütüdür bu işlerden biraz daha dışarda tutuluyor bu açıdan kolaydır. (G7)

Ev içinde kolaylığı illaki vardır. Mesela erkek birçok temizlik işlerinde falan biraz tembellik yapıyor. Bu işler kadına kaldığı için. Biraz da toplumumuzda öyle bir anlayış olduğu için. Binlerce sene bu toplum alışmış. Erkeğin vazifesi belli, bayanın vazifesi belli. Önceden bayan çalışmıyordu. Bütün işi o yapıyordu. Şimdi de erkekleri buna alıştırmak biraz zor oluyor bayan çalışsa bile. Yine ona kalmış durumda. Yüzde 90 bayan yapıyor. (G15)

Görülmektedir ki yemek yapımı, temizlik, ütü, çocuk bakımı vb. ev işlerinin daha çok kadınların sorumluluğu olarak görülmekte ve bu durumun erkeğin ev hayatını kolaylaştırdığı ifade edilmektedir. G8, kadınların genellikle bu işlerle uğraşması gerektiği düşüncesiyle yetiştirildiğini ifade ederek bu durumun toplumsal cinsiyet boyutunu açığa vurmaktadır. Ev içi işler G15'in ifade ettiği kadın çalışsa bile kadının sorumluluğunda olmaya devam etmektedir. Bu durumu diğer görüşmeciler ifade etmemekle birlikte eşleri çalıştığı halde ev içindeki rahatlıklarını ev işlerinden sorumlu olmamalarına bağlamışlar ve dolaylı olarak kadınların çalışsa bile ev işlerini yapmalarını onların sorumluluğuna yüklemişlerdir. Ki bu durum daha önce de belirtildiği gibi cinsiyet eşitliğine inanmadıklarına veya inanmış gibi göründüklerine işaret etmektedir.

Erkek oluşun sağladığı bir diğer kolaylık olarak toplumsal baskının kadınlara oranla daha az olmasıyla sahip olunan özgürlüğün varlığıdır. Özgürlük, erkekliğin avantajı ve kolaylığı olarak değerlendirilmektedir;

Belki toplumsal baskıdan erkekler daha az etkileniyor. Kız çocuklarının yapamayacağı şeyleri erkek çocuklar rahatlıkla yapabiliyor. Toplumsal baskı erkekler üzerinde daha az. (G13)

... Diğer yönden dışarı çıkma olayı, giyim kuşam açısından çok daha rahat bir şey erkek olmak. (G11).

Görüldüğü gibi erkekliğin avantajlarından ve kolaylıklarından biri özgürlük olarak karşımıza çıkmaktadır. Erkeklerin zaman, yer sınırlaması olmadan rahatça kamusal alanda olabilmemesinin altı çizilmektedir. Bu durumun toplumsal baskının hafifliği sebebiyle oluştuğu söylenebilir. Ek olarak bu durum kadınlarla karşılaştırılarak anlatılmıştır ve buradan kadınların ağır bir toplumsal baskı altında yaşadığı çıkarılabilir. Kimi görüşmeciler erkeğin özgür oluşuna değinmekle birlikte toplumsal beklenen bir cins olduğunu ve erkek çocuklarına daha önem verildiğini ifade etmişlerdir. Ki bu durumun erkeğin toplumsal iktidarının temelini oluşturduğu ve bu sayede tartışılır olmakla birlikte erkeğe kolaylıklar ve zorluklar getirdiği düşünülebilir;

Türk toplumdan erkek cinsine daha değer biçilmektedir. Neslin devamı, soyadın sürekliliğin sağlanması, aile mal varlığının veya mesleğinin aktarılması vb. Konularda erkeğe daha fazla görev verildiğinden, beklenti artmakta ve erkek gündemde daha fazla yer işgal etmektedir. Bu yüzden de ayrı bir ihtimam gösterilebilmektedir. İş bulma açısından da erkekler daha fazla çeşit iş olabilmektedir. Sosyalleşebilme, toplumda rahat hareket edebilme, gece sokağa çıkabilme vb.. konularında erkeklerin daha özgür oldukları bilinmektedir. Ekonomik olarak gelir sağlayıcı rolündeki erkekler evde daha fazla söz sahibi olma hakkı aramakta, kimi zaman baskıyla kimi zaman ise doğal haliyle bu hakkı kazanmaktadır. Güç göstergesinin bir sonucu olarak da bunu kazanabilmektedir. (G3)

3.1.9. Erkekliğin Öğrenildiği Kanallar: Baba, Anne, Mahalle Abileri

İnsanın hayat içerisindeki öğrenme süreçlerinde birçok faktör etkili olmaktadır. Erkekliğin öğrenildiği kanallar çeşitlilik göstermektedir. Erkeklik baskın olarak babadan, anneden ve mahalle abilerinden öğrenilmektedir. Lakin bu farklı öğrenme kanalları tek tip bir erkekliği öğretmektedir o tip erkeklik de geleneksel algıdaki erkekliktir.

Aile, toplumsal cinsiyet rollerinin ilk olarak içselleştirildiği kadınlık ve erkekliğe yönelik davranış kalıplarının ve düşünüş biçimlerinin deneyimlendiği ilk yerdir. Erkek bireyler babasından gördükleriyle erkeklik tecrübesi kazanarak, ev içinde babadan gördüklerini model alarak baba vasıtasıyla toplumun erkek kimliğini kendisine seçmektedir. Bu öğrenme süreci G2'nin belirttiği gibi gelişigüzel kültürlemeyle bazen farkında olarak bazen gizil bir biçimde içselleştirilmektedir. Baba erkekliğin öğrenildiği en önemli kanal olarak görülmektedir;

Geleneksel şartların hüküm sürdüğü ülkemizde erkek olmak babadan öğrenilmektedir. Kişi babasından gördüğü erkeklik olgusunu büyüdüğüde uygulamaya çalışır. Ayrıca evlendiğinde kendi eşinin üstünde uygulamaya çalışır. Bunların yanında erkeklik gelişigüzel kültürlemeyle de öğrenilebilir. Ben erkekliği daha çok babamdan öğrendim. (G2)

Erkek olmakta önce herhalde baba rol model. Ama esas erkekliği insanlar çevresinden öğreniyor. Arkadaşlarından öğreniyor. Bir üst gruptan öğreniyor. Ben öyle öğrendim mesela. (G5)

...Yine ev içindeki babanın erkek olarak davranışları ve sorumluluklarını çocuk model alarak erkek olmayı öğreniyor. Kendime gelince erkek olmayı babamın, amca ve dayılarımın, sözlerinden, davranışlarından öğrendim. Erkekten beklenen davranışları kimi zaman yaparak bana model oldular kimi zaman ise bazı davranışlarıma müdahale ederek erkek olmanın kurallarından bahsettiler. (G8)

Babamız olduğu müddetçe babamızdan öğrendik. Babamızdan sonra erkek kardeşimiz vardı. Erkek kardeşimizden öğrendik. Gözlemleyerek bazen sorarak öğrendik. Buluş çağına geldiğimizde bazı şeyleri sorarak öğreniyorsun. Eğitim alarak. Ben yurtta kaldım. Yurttaki arkadaşlarından sorarak, danışarak öğreniyorsun. (G14)

Erkekliğin bir diğer ve dikkat çekici öğrenme kanalı anne olarak karşımıza çıkmaktadır. Anneden öğrenilen erkeklik erkekliğin nasıl olması gerektiğiyle değil de nasıl olmaması gerektiğinin altının çizilmesiyle gerçekleşmektedir. G9'un belirttiği gibi erkek annesinden "kız gibi" olmamanın nasıl olacağını öğrenmektedir. Kızlara özgü olduğunu düşünülen hal ve davranışları anneler erkek çocuklarında gördüklerinde G20'nin belirttiği gibi "kız gibi olma" tepisini göstermektedirler. Süreç içerisinde anneler babalardan farklı yöntemle ama babalarla aynı sonuca ulaşacak şekilde erkek olmayı çocuklarına öğretmektedirler. Özetle görüşülen kimi erkekler annelerinin telkinleriyle erkek olmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir;

...Annem hep şöyle derdi bana oğlum erkek ol adam ol kız gibi olma diye. Bu şekilde ilk aileden sonra çevredekilerden insanlardan öğreniyorsun. (G9)

Çocukken hatırlıyorum bir şey istedim annemden vermeyince ağladım annem kız gibi ağlama sen erkeksin derdi veya annem başkaları hakkında konuşurken şöyle derdi kız gibi konuşuyor ne olduğu belli değil gibi şeyler derdi. İşte bu sözler bile insana çok şey öğretiyor. Erkek gibi olmayı babamdan daha çok annemden öğrendim çünkü annem şimdi hatırlamadığı buna benzer birçok şey söylerdi. (G20)

Aile içinde doğup büyüyen erkeklerin büyüme ve her halde bir insanın yaşam serüveni ailesi yanından aile dışına doğru seyretmektedir. Bu serüven ilk olarak oyun ve okul çağında mahalleye çıkışla başlamaktadır ve bu süreçte erkek çocuklar ailelerinden öğrendiklerinin üstüne sokaktan, arkadaşlarından, mahalle abilerinden öğrendiklerini eklemektedirler. Aile dışında bireyin yakınındaki erkek figürler erkekliğin öğrenildiği önemli kanallardan biridir;

...En yakındaki erkek figürleri bize erkeğin ancak o boyuttaki halini gösterir. Bilgi aktarımı, model alma, toplumsal kurallara uyma vb.. kanallarda erkekliğe dair fikirler şekillenir. Örneğin ergenlik döneminde hem cins ile daha sık zaman geçirilebilirken yaş ilerledikçe karşı cins ile de geçirilen vakit aynı ölçüde olabilmektedir. Tecrübe, farklı fikirlerin varlığı, analiz etme, deneyimleme, gözleme gibi durumlarla kişinin erkekliğe bakışı değişebilmektedir. erkeklik öğretileri toplum temelli farklı insan davranışları ile öğrenilmekte ve öğretilmektedir...(G3)

7 yaşından itibaren süregelen çeşitli rol modelleri oluyor insanın. Mahalledeki abiler, amcalar onlardan bir şeyler taklit ederek, kendi yaşadığı olaylara bakarak öğreniliyor erkek olmak. Erkek çocuk erkek bireyleri örnek alır. Çevresindeki erkekler iyiye iyiye kötüye kötüye endeksleniyor. (G7)

Özetle erkeklik doğuştan getirilen bir olgu olmayıp baba, anne, mahalle abileri tarafından öğretilen bir yaşam deneyimidir. Bu öğrenme süreci kimi zaman rol model olarak, kimi zaman gözlemleyerek ve kimi zamanda gizil öğrenme şeklinde içselleştirilmektedir.

3.1.10.İdeal Erkek: Ailesini Kimseye Muhtaç Etmeyendir!

İdeal erkek tipi toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında biçimlenmektedir. Toplumda evine, eşine, çocuklarına bakan, onların geçimini sağlayan, maddi manevi ihtiyaçlarını gideren, ailesini kimseye muhtaç etmeyen, çocuklarına örnek olan, dürüst, saygılı, işi olan erkek bireyler ideal erkek olarak kabul görmektedir. Aslında bu nitelikler erkek oluşun da nitelikleri olarak kabul edilmektedir. Görüşmeciler ideal erkek ve erkek nedir doğrultusundaki sorulara genellikle paralel cevaplar vermişlerdir;

Saygılı dürüst ne bileyim yalandan kaçan haramdan kaçan yine dediğim gibi ailesine bakan yani olursa olur olmazsa olmaz değil de bir şeyi yapabilmek için ona çaba gösteren erkek ideal erkektir... (G1)

Evine ocağına sahip çıkan her türlü zorluğu ailesiyle aşmaya çalışan karakterdir. (G7)

Tabi öncelikle ideal erkek ailesine sahip çıkmalı, işte ailesini koruyabilmeli ihtiyaçlarını karşılayabilmeli, çevresine ailesine çocuklarına saygılı olmalı ve iyi bireyler yetiştirmelidir. (G11)

Erkeğin evin geçimini sağlayan taraf olarak algılanmasının da bir sonucu neticesinde aile üyelerinin öncelikli olarak maddi gereksinimlerini karşılayarak başkalarının yardımına ihtiyaç bırakmaması bir erkeğin ideal erkek yapan noktalardan en önemlisi olarak algılanmaktadır.

3.2.Kadınlık Algısı

Bu bölümde görüşülen erkeklerin erkeklik algılarına ek olarak kadınlık algısı ortaya konulmaya ve bu algının geleneksel kadın algısından farkı görülmeye çalışılmıştır.

3.2.1.Kadınlığın Temel Referansları: Narin, Kırılğan, Duygusal ve Güzel Kadın

Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı kadın ve erkeğe yönelik çeşitli davranış kalıpları, nitelikler üretirken erkeklik ve kadınlığı karşıtlıklar içerisinde ele alır. Bu karşıtlıklar sert-narin, akılcı-duygusal, etkin-edilgen, otoriter-itaat eden şeklinde erkeklik ve kadınlığa ilişkin yargılarda karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu yargılar hala geleneksel toplumsal cinsiyet kalıp yargıları çerçevesinde gelişmektedir. Kadınlığa ilişkin atfedilen nitelikler narinlik, kırılğanlık, duygusallık ve güzellik kapsamında şekillenmektedir,

Kadınlar biraz daha nazik olmalı nasıl söyleyim kaba saba değil de bir şey isterken veya bir şey yaparken daha nazik davranmalı çünkü deriz ya kadınlar narindir falan diye. Kadın böyle kaba olduğu zaman o kadınlıktan biraz çıkmış oluyor biraz erkek gibi oluyor yani hatta deyimi de vardır. Erkek Satı derler burada. Öyle de değil de kadın dediğim biraz daha nazik hanım hanımcık olması gerekiyor. (G1)

Toplumumuzda kadın duygusal, zarif, naif, kırılğan, anaç, fedakâr, dırdırcı gibi sıfatlara sahiptir. Kadının yorulması, yıpranması normaldir. Bana göre ise kadın cinsiyet olarak farklı olmalıdır. Fiziksel özellikler olarak erkeğe göre farklılıkları vardır. Erkeğe göre daha güçsüzdür. Daha karmaşık düşünür. Kadın daha alıngan ve duygusaldır. (G8)

Kadınların genel olarak daha naif oluşları, erkeklere göre daha farklı düşünceleri, ince eleyip sık dokumaları kadınları kadın yapar...Görünüş olarak da erkeklere göre daha bakımlı daha güzellerdir. (G11)

Geleneksel toplumsal cinsiyet algısına denk düşer şekilde erkekler kadınları narin, duygusal, kırılğan olarak algılamaktadırlar. Ek olarak göreceli bir kavram olmakla birlikte fiziksel olarak güzellik kadınlar için sıklıkla paylaşılan bir olgu olarak ortaya çıkmıştır.

3.2.2.Kadını Kadın Yapan Şey: Annelik

Geleneksel cinsiyet rollerinde kadın oluşun temel belirleyicilerinden birisi anneliktir. Kadın oluşun en temel göstergelerinden birisi annelik ve annelik rolleriyle birlikte çocuk bakımı ve ev içi rollerdir. Görüşmecilerin tamamına yakını kadınlığı tanımlarken anneliğin altını çizmişlerdir;

Kadını kadın yapan asıl şey aslında annedir. Anne olması demek o kadının gerçekten kadın olduğunu gösterir. Çünkü o çocuğu dünyaya getirmesi onu 9 ay karnında taşıması

gerçek bir kadın olduğunu ispatlar. Yani eğer bir kadın anne olduysa gerçekten bir kadın olduğunu bilir yani. (G1)

...Başka aklıma doğurganlık geliyor. Çok güzey bir sıfat annelik. Kadın güzeldir, temizdir, çalışkandır itaatkâr ve teslimiyetçidir. Her daim destek olan toparlayıcı kanaatkâr olandır kadın...Masum korunması emanettir kadın. Hayatın en korunması naif narin varlığıdır kız çocukları. Bu kızlar büyüyünce anne adaydır. Kadınların en büyük rolü işte bu annelik. (G4)

Bir kadının önceliği anneliktir, doğurganlıktır. Tabi bir kadının fiziği de önemli. Kadın bekar da olsa bazı şeylere dikkat etmeli kadına yüklenmiş çok şey var. Çalışmayan bir bayansa akşama kadar temizlik yapsın yemek yapsın çocuk baksın bu yanlış mı yanlış. Ama mecbur bunu yapmaya toplumun işleyişi öyle. Kadının varı yoğu evi çocukları eşi. Kadınlar yanlış şeylerden yanlış kişilerden yanlış arkadaşlardan uzak durmalı. Örneğin kadın evliliğinde mutsuzsa kötü şeyler yaşıyorsa en küçük şeyde aklı başka yönlere kayabilir. Bizim toplumumuzda kadın kadınlığını bilir erkek erkekliğini bilir. Toplumumuzda kadın yanlış bir şeydir ki erkek daha üstte tutulur. Kadın annedir kadın bacıdır kadın kardeştir yani onu bilmeli. Kadın da erkeğin el üstünde tutulduğunu bilip ona göre davranmalı erkeğe saygılı davranmalı. (G16)

Genel olarak G1'in ifade ettiği gibi kadını asıl kadın yapan olgunun annelik olduğu, G4 ve G16'nın belirttiği gibi annelikle bağlantılı olarak doğurganlık kadınlığın vazgeçilmez bir niteliği olarak görülmektedir.

3.2.3.Kadının Değişmeyen Rolü: Ev İçi Roller

Annelik rolüyle birlikte kadınlığa atfedilen bir başka rol ise ev içi rollerdir. Ev içi rollerin uzun geçmişten bu yana egemen anlayışla kadınlar üzerine yüklendiği bilinen bir gerçektir. Söz konusu rollerin eşitsiz dağılımının kadınların kamusal alana daha çok çıkmasıyla, iş hayatında daha çok yer almasıyla azalması beklenirken, bu değişimin gerçekleşmediği görüşmecilerin ifadelerinde görülmektedir;

Evliliğin eşinin ihtiyaçlarını karşılayan, çocuklarının bakımını üstlenen kişidir kadın. Aslında kadın evin direğidir. Örneğin bir evde baba hastalansa o evde babayı rahatsız etmemek için ev halkı sakın davranabilir ve bu durum kısa zamanda atlatılabilir. Ancak bir evin kadını hastalansa o evde bir kaos ortamı oluşabilir. Evin düzeni bozulabilir. İşte kadın bu evin düzenini sağlayan kişidir. Bundan dolayı kadın evin direğidir. (G2)

En temeli; ben evliyim, çocuklarımız çocuk var. Çocukların bakımı, onların yetiştirilmesini anne yapar. Evin işlerini. Benim eşim çalışıyor mesela. Benim yaptığım sorumluluklarda da var. Sosyal çevremiz, komşularımız var. Onlarla ilişkileri iyi olmalı. Akraba işleri, düğünler bu anlamda da bayanın birçok işi var. Çünkü erkeği bey eden de bayan rezil eden de bayan. Davranışları ile dört dörtlük ya da ideale yakın olması gerek. (G15)

Kadının en büyük sorumluluğu çocuğunu yetiştirebilmektir anne olabilmektir. Kadın çalışıyor olsa bile ev işlerinden kadınlar sorumlu oluyor bu yüzden ev işlerinden de sorumludur kadın. (G9)

Yemek yapmak, temizlik yapmak, çocuklarının bakımı ve eğitimiyle ilgilenmek kadınların en temel ev içi rolleri olarak algılanmaktadır ve bu roller annelikle bağlantılı olarak ifade edilmektedir. G9'un da altını çizdiği gibi kadınlar özel alan olarak kabul edilen ev içinden çıkıp kamusal alanda çalışıyor olsa bile söz konusu ev içi roller kadınların sorumluluğunda devam etmektedir. Bu noktada kadınlarla ev içi rollerin paylaşılmasını G1'in dışında hiçbir görüşmeci ifade etmemiştir.

Eğer çalışmıyorsa evine bakması kocasının yemeğini hazırlaması elbiselerini hazırlaması çocuğu varsa çocuğuna bakması. Eğer dışarıda çalışıyorsa dediğim gibi hem dışarıya hem eve yetişemeyeceği için eşiyle iş paylaşımı yapması. (G1)

Özel alan olarak ev, kadının asıl ait olduğu alan olarak kabul edilmekte ve ev içindeki işler sadece kadının sorumluluğu olarak algılanmaktadır. Kadın kamusal alanda çalışıyor olsa bile ev içi işlerden sorumlu tutulmaktadır ve kadının ev içindeki işler herhangi bir çalışma faaliyeti olarak görülmemektedir.

3.2.4.Kadın Olmanın Getirdiği Zorluklar

Genel algıda erkekler açısından kadın olmak çok zor bir olgudur ve kadın olmak istenmeyen bir oluş olarak göze çarpmaktadır. Kadın olmanın zor oluşuna yönelik genel bir gerekçe öne çıkmamakla birlikte, bu gerekçeler genellikle toplumun kadına bakış açısıyla, kısıtlı özgürlük alanıyla, ev işlerinin

kadınlara yüklenmesiyle açıklanmaktadır. Toplumun kadına algısının yol açtığı ve kadınlar üzerine yüklenen ev içi işler kadınlığın zor tarafı olarak göze çarpmaktadır ve bu sebeple G15'in belirttiği gibi kadın olmak istenmeyen bir durumdur;

Bir kadın geleneksel şartların hüküm sürdüğü ülkemizde çok sıkıntılar çekmektedir. Öncelikle kadın bir cinsel ihtiyaç olarak görülebilmektedir. Bu zor bir durumdur kadın için. Bunun yanında kadın evli ise evin bütün durumlarından sorumludur. Bu da bir zorluk sayılabilir. (G2)

...Ev işlerini yapmak, çocuk doğurmak, çocuğun bakımını yapmak gerçekten çok zor öyle kolay değil. (G9)

Bizim toplumumuzda da zor. Belki kadın olmayı istemezdim. Çünkü toplumun genel bir bakış açısı var. Kadınlardan beklentileri çok fazla. Hem iş hayatı hem ev hayatı hem sosyal hayatı var. Beden, fizik olarak zor ama istenen fazla. Ev işleri öyle kolay gibi görünüyor ama hiç de o kadar kolay değil. Kadın bunlar karşısında çok zorlanıyor (G15)

Kadın oluşun bir diğer zorluğu şiddete, taciz ve tecavüze maruz kalmaları olarak görülmektedir;

Kadın olmak gerçekte zordur. Sokakta yolda işte kafede erkeklerin göz hapsine maruz kalırlar, şiddete maruz kalırlar. Daha kötüsünden bahsetmek bile istemiyorum taciz, tecavüz... Bakışı giyimi kuşamı her zaman damga yemekle karşı karşıya. Namussuz diyorlar. Bunlar en büyük zorlukları bence. Daha çok cefa çeken çile çeken hep kadınlar olmuştur...(G3)

Kadın olmanın zorlukları çok. Her an tehlike içinde çarşıda olsun pazarda olsun kadın cinayetleri tacizler tecavüzler. Sürekli risk altında. (G16)

Kadın olmanın bir diğer yanı kısıtlı özgürlük alana sahip olmaları olarak ortaya çıkmaktadır;

Toplumun biçtiği roller. Daha özgür değil. Özgüvenini geç kazanıyor sorumluluk alamadığı için. Meslek sahibi değilse daha da uzuyor. Belki de hiç edinmiyor özgüven. Kadın olmanın en büyük zorluğu özellikle ekonomik özgürlüğünü çok geç elde etmesi ya da elde edememesi.(G5)

Özgürlük açısından zordur. Kadınların o kadar özgürlüğü yoktur. Erkeklerin dışarda belirli bir saat dilimi yoktur ama kızların dışarda oldukları belirli saat dilimleri vardır. Erkek istediği yere gider ama kadınlar rahat olamazlar dışarda bir çok kısıtlama var. (G7)

Kadın olmak zor kadın olmak istemezdim mesela istediği saatte dışarı çıkamaz çocuğuna kocasına daha çok Bakmak zorunda belli bir yaşa kadar evde her işi onlar yapıyor çalışıyor genellikle çalışanlar için daha da zor. (G6)

Anne olmak, doğum yapmak daha sonrasında çocuğun bakımı ve eğitimi kadın oluşun önemli zorluk sebepleri olarak ifade edilmektedir,

Toplumun bakış açısı; evde mükemmel bir anne diye bakarlar. O da mükemmel değil de bir insandır. Toplum içerisinde mükemmel kadın olarak görüldüğü için yaptığı her şey göze bakar. Hemen tepki görür. Kadın olmayınca 20 gün, o eve girilmiyor. 9 ay bir çocuğu karnında taşıyor. O psikoloji zor. Gecesi gündüzü yok. Yemez, içmez, uyumaz. (G18)

En büyük zorluğu çocuk doğurmaktır bence çocuk doğurması bakması büyütmesi gerçekten çok zor. Ev işlerinin yükünün üzerinde olması diğer taraftan sosyal açıdan dini açıdan baskı görmesi. (G11)

G10 kadın olmanın zorluklarına yönelik yukarıda ifade edilen noktaları özetler nitelikte, kadına yönelik eşitsiz cinsiyet algısına, ev içi işlere, anneliğe, çocuk doğurmaya ve bakmaya işaret etmektedir;

Ya bir kere hayata başlarken geri başlıyorlar. Cinsiyet farklılığı yüzünden geri başlıyorlar tabi bu eskiden çok daha fazlasıydı ama şimdilerde bu azaldı. Eskiden kızlar hayata 3- 0 geride başlıyorlarmış. Eve gelen sonra da göçüp giden bir varlık gibi

görülyordu. Kadınlara toplumda kötü bir algı var mesela kadına eksik etek derler, saçını uzun aklı kıt derler. Toplumdaki bu kadın algısı gerçekten yıpratıcı bir şey. Kadın dışarı çıkmaz, yürürken sağa sola bakmaz başını eğer gibi düşünceler kadınların hayatlarını çok zorlaştırıyor. Bunlardan başka evdeki sorumlulukları da zor. Çünkü sürekli bir iş halinde sabah kalkıyor kahvaltı hazırlıyor evdekileri yolluyor bulaşık yıkıyor evi temizliyor akşam yemeği yapıyor, akşam eve gelen eşine hizmet ediyor. Ev işi bence dışarda çalışan erkeğin işinden daha zor bence. Çünkü evde hep aynı işler kadının ruhunu yıpratıyor. Bir de doğum yapması, çocuk yetiştirme onlarla uğraşmasını da sayabilirim. (G10)

Özetle kadın olmanın zorlukları olarak en başta ev içi işler görülmektedir. Daha sonra maruz kaldıkları şiddet, taciz, tecavüz, özgürlüklerinin kısıtlanması, toplumdaki geleneksel kadın algısı kadın olmanın zor yanları olarak belirmektedir.

3.2.5.Kadın Olmanın Sağladığı Kolaylık: YOK!

Görüşülen erkeklere göre kadın olmanın hiçbir kolaylığı bulunmamaktadır. Kadın olmanın istenmeyecek bir şey olduğu sıklıkla dile getirilmektedir;

...Be asla kadın olmak istemezdim. Kadın olmanın bence hiçbir kolaylığı yok. Ev işleri, çocuk doğurmak falan çok zor şeyler bir erkek bunları kolay kolay yapamaz. Üstüne kadınların çoğu da artık çalışıyor...(G14)

Erkeklerde birçok şey saydım ama kadında sayamıyorum. Kadın olmak gerçekten zor yani. (G11)

Yukarıda ifade edilen kadın olmanın zor yanları olarak beliren noktalarla birlikte kadınlık, erkekler tarafından istenmeyen bir var oluş olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2.6.Kadınlığın Öğrenildiği Kanallar: Aile ve Yakınlar

Toplumsal cinsiyetin ve cinsiyet rollerinin öğrenilen bir olgu olduğu gerçeğine işaret ederek görüşmeciler bireylerin ailesinden başlamak üzere yakın çevresinden öğrendiğini dile getirmişlerdir. Öğrenme süreci anne, baba, kardeşlerden başlayarak teyze, hala, gibi yakın akrabalarla devam etmektedir;

Nasıl erkek erkek olmayı babasından öğreniyorsa kızlarda kadın olmayı annelerinden öğreniyorlar taa küçüklükten beri. İşte teyzesinden halasından çevresinde gördüğü kadınlardan öğreniyor. Onlar ne yapıyorlarsa o da onu yapıyor onları taklit ediyor böyle öğreniyor. Tabi kadın olmak birazda şöyle insan kız veya erkek olarak doğuyor zaten Allah tarafından kadınlara uygun davranışlar onda kendiliğinden oluyor. (G1)

Yine ailedeki figürlerden başlayan kadınlık, ailedeki kadınların uzun zamanlar boyunca devam eden kadınlara ait fiziksel değişim (ilk adet görme, mahremiyeti koruma, karşı cinse yaklaşım, hamilelik ve doğum süreçleri vb.) dönemlerinde öğretilmektedir. Hatta bu öğrenme süreci çocukluk dönemindeki oyun şekilleri ile öğretilmeye başlanıyor. Kız çocuklara bebek, erkek çocuklara araba vb.. oyuncaklarla oyun oynamaları yönünde yönlendirme yapılması bu savı destekler niteliktedir. (G3)

Kadın olmayı çocukken anne babanın tutumlarından öğreniyorlar. Kız kısmı çok gülmez. Kadın oturmasına kalkmasına dikkat eder. Kadınlar geç saatlerde dışarıda gezmez. Kızlar ev işlerinde annelerine yardım eder. Gibi toplumda yaygın olan toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili beklentiler çok küçük yaşlarda çocuklara öğretilmektedir. (G8)

Kadın olmak nasıl öğrenilir bilmiyorum ama etkileşim içinde öğrenilir heralde. Rol modeller sebebiyle ilk başta anne baba sonra yakın çevre akrabalar sonra okul öğretmenler çok büyük bir faktör. İkinci bir anne baba oluyor öğretmenler çocuklar için. Çocuk sınıf öğretmeni gibi oluyor onun gibi konuşuyor zamanla. (G12)

Kadınlık tıpkı erkeklikte olduğu gibi öncelikle anne olmak üzere aile içerisinde öğrenilmekte daha sonra kişinin yakınındaki kadınlar bu öğrenme sürecine dâhil olmaktadır. Bu öğrenme süreci rol model olarak, gözlem yoluyla, anne ve yakınların uyarılarıyla işlemektedir.

3.2.7.İdeal Kadın

İdeal kadına yönelik ifadelerin tamamı ataerkil cinsiyet rollerini üstlenen kadınlığın ayrı ayrı tanımını yapar niteliktedir. G4'e göre ideal kadın güler yüzlü, tatlı dilli, uyumlu, becerikli, güzel olmalıdır. G4 ve G6'ya göre iyi bir anne ve çocuk yetiştirebilecek donanıma sahip olmalıdır. G11'e göre sahiplenici ve teslimiyetçi olmalıdır. G15'e göre eşine karşı sevgi ve saygısını makul ölçülerde

ayarlayabilen olmalıdır. G17'e göre cefakâr ve fedakâr olmalıdır. Tüm bu nitelikler geleneksel toplumsal cinsiyet algısı kapsamında inşa edilmeye çalışılan olgulardır;

Evi derleyip toparlayan, uyumlu, her daim erine destek olan temiz, düzenli, yufka yürekli, hoş görülü, zorlukla karşısında mücadele eden, tatlı dilli, hoş sohbetli, mütevazı, sadık, güler yüzlü, zayıf, uzun boylu, beyaz tenli, insan canlısı bir tip. (G4)

Kadın öncelikle sahiplenici ve teslimiyetçi olmalı. Ailesine annesine babasına büyüklerine saygılı olmalı. Ailesine bakıcı olmalı. Diğer taraftan görünüşüne dikkat etmeli ve bakımlı olmalıdır. (G11)

Çocuk olduğu zaman sabredebilmek, sonra duruma göre ayağını yorganına göre uzatabilmek, ailesine gerekli duygusal paylaşımlarda bulunabilmektir. Tabii çocuklarına iyi örnek olmalı. Onların eğitimine özellikle aile içi eğitim ile ilgi göstermeli. Eşine karşı duygusal anlamda, saygı sevgi anlamında ölçülerini ayarlayabiliyorsa ideal kadındır. (G15)

İdeal kadın anneannem gibi olmalı. Anneannem Anadolu kadınıydı yaptığı yenilirdi, yanında oturulurdu kalkılırdı, espriliydi sevecendi somurtkan değildi, herkes tarafından sevilirdi. Mesela annem için aynısını diyemem. Annem somurtkandır. Anneannem her zorluğa karşı dirayetliydi, fedakardı, cefakardı. Kadında olması gerekenler de bunlar zaten. (G17)

Görüşülen erkeklerin ifade ettiği ideal kadın tipi geleneksel cinsiyet rollerinden kaynaklı kadın tipine denk düşmektedir. Farklı düşüncelerin oluşturduğu bütüne baktığımızda kadın; sadık, güler yüzlü, tatlı dilli, ailesini sahiplenen, teslimiyetçi, saygılı, ailesi için fedakar ve cefakar olmalıdır ki bu niteliklerdeki kadın tipi ataerkil anlayış içinde tanımlanan kadına denk düşmektedir.

SONUÇ

Geleneksel toplumsal cinsiyet algısında erkeklik daima güçle tanımlanmıştır. Güç kavramı genellikle fiziksel güç olmakla birlikte para veya saygınlık anlamında da güçlü olmayı ifade etmektedir. Lakin fiziksel güç her zaman öncelenmiş erkeğin kadından en temel farkının fiziksel güç olduğu kabul edilmiştir. Fiziksel olarak zayıf bir beden geleneksel erkeklik normlarına sığmamaktadır ve fiziksel güç erkekliğin güçlü referanslarından biridir. Fiziksel gücün yanında erkekliği belirleyen veya kuran bir diğer referans erkek cinsel organına sahip olmaktır. Cinsiyet teorisi yaklaşımına denk düşen bu referansla erkekliğinde tıpkı kadınlık gibi toplumsal bir inşa sürecinden geçerek şekillendiği gerçeği önemsenmeyerek, erkeğin ve kadının toplumsal konumunun onların hormonlarından, kromozom yapısından ve üreme organlarından kaynaklandığı kabul edilmektedir. Erkelığın referansı olan fiziksel güç ve erkek cinsel organıyla dünyaya gelmenin dayanağı olarak din görüşülen erkekler açısından son derece önemli bir konumdadır. Erkekliğin bu nitelikleri bir "fitrat" gereği var olmaktadır. Dini açıdan "fitrat" kavramıyla erkekliğin geleneksel toplumsal cinsiyet rolü desteklenmektedir.

Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı kadın ve erkeğe yönelik nitelikleri insan ortak paydasında insana dair nitelikler olarak ele almak yerine erkek ve kadını birbiriyle karşıtlık içinde, birbirlerinin tersi gibi ele almıştır. Bu karşıtlıklar içinde erkekler akılcı kadınlar duygusal, erkekler otorite kuran kadınlar itaat eden şeklinde tanımlanmıştır. Tüm bunlar kadınlığın ve erkekliğin bağımsız tanımı yerine birbiri üzerinde bağımlı tanımının yapılması sonucunu doğurmuştur. Erkek aynı zamanda kadın olmayan, erkeksi davranışlar aynı zamanda kadınsı olmayan davranışlar olarak kodlanmıştır.

Egemen toplumsal algıda erkekliğin ve kadınlığın sınırları keskin bir biçimde çizilmiştir. Bu sınırlar kapsamında kadın ve erkeğin yapıp edebilecekleri, uğraşları, meslekleri ve ait olduğu düşünülen alanlar da ayrıştırılmıştır. Bu ayrımın en önemlilerinden ve kadın ve erkeğin hayatını önemli bir biçimde etkileyen olgu cinsiyete dayalı iş bölümüdür. Cinsiyete dayalı iş bölümüne göre erkekler dışarda yani kamusal alanda mücadele eden, çalışan ve para kazanan taraf, kadınlar ise ev içinde yani özel alanda ev içi işlerle ve çocuklarının bakımıyla uğraşan taraftır. Görüşülen erkeklere göre erkeklerin en önemli görevlerinden birisi ailesini korumak ve onların geçimini sağlamaktır. Görüşülen erkeklerin tamamına yakınının eşi çalışıyor ve evin geçimine katkı sağlıyor olmasına rağmen erkekler evin geçimiyle ilgili kadınların rolüne hiç değinmemişlerdir. Bu noktada görüşülen erkekler evin geçimi konusunda geleneksel algıya sahiptirler. Babalık görevi ev geçindirme göreviyle bağlantılı olarak ele alınmaktadır. İyi bir baba evini geçindirip ailesini kimseye muhtaç etmeyendir. Onlara yol gösterici olan, sevgisini gösteren bir konumdadır. Görüşülen erkeklerin babalık görevi geleneksel toplumsal cinsiyet algısından

farklılaşmaktadır. Görüşülen erkeklere göre baba sadece evin geçimini sağlayan pasif bir varlıktan olmaktan daha çok çocuklarının bakımında sorumluluk üstlenmelidir, onlara yol gösterici olmalıdır.

Sosyal bir inşa sürecinin sonucu olan erkeklik çokludur ve kültürden kültüre zaman içerisinde değişebilir. Çoklu erkekliklerin birbirleriyle ilişkisi hiyerarşi içinde var olmaktadır. Hegemonik erkeklik, işbirlikçi erkeklik, marjinal erkeklik ve tabi kılınan erkeklik bu sıra içinde hiyerarşik bir ilişki içindedirler. Hegemonik erkeklik diğer erkeklikleri bir yandan sahip oldukları nitelikler sebebiyle dışlama stratejileriyle ötekileştirirken bir yandan da onları kendine benzetmeye bir nevi onları hizaya sokmaya çalışmaktadır. Hegemonik erkeklik heteroseksüellik üzerine yapılanmaktadır. Heteroseksüellik dışında cinsel tercihi olan tabi kılınan erkekliği dışlamakta ve onu erkeklik alanının dışına itmeye çalışmaktadır. İşbirlikçi erkeklik hegemonik erkekliğin heteroseksüellik idealine destek vererek erkekliğin sağladığı avantajlardan faydalanmaktadır. Görüşülen işbirlikçi erkeklerde de bu sonuca ulaşılmıştır. Görüşmecilere göre heteroseksüellik dışında cinsel tercihi olan tabi kılınan erkekler eksik/olmamış erkektir. Tabi kılınan erkekleri erkek olan kabul eden küçük bir kısım ise bu erkekleri hasta bir erkek olarak nitelemektedir.

Geleneksel erkeklik algısında erkekliğin inşasında çeşitli toplumsal aşamaları geçmek gerekmektedir. Bu aşamaları başarıyla tamamlanmadan tam bir erkek olunamadığı söylenmektedir. Sünnet de bu aşamalardan biridir. Bu yüzden sünnet törenlerinde erkek çocuklarına özel kıyafetler giydirilerek ve o güne özel etkinlikler düzenlenerek bu aşamayı geçiş kutlanmaktadır. Toplum nazarında bu denli önemli bir olgu olan sünnetin erkekliğin kazanıldığı bir aşama olarak ele alınışı işbirlikçi erkekler tarafından reddedilmektedir. Çok az sayıdaki görüşmeci sünneti erkeklik için bir eşik olarak görmektedir. Görüşülen erkeklerin büyük çoğunluğuna göre sünnet dini bir gelenekten ibarettir. Erkek olma ile sünnet olma arasında herhangi bir bağ kurulmamaktadır. Yani sünnet ile erkeklik bağı çözülmüş ve çözülmektedir.

Erkeklik kolay kazanılmayan bir oluş olarak içinde çeşitli zorluklar ve avantajlar barındırmaktadır. Fiziksel olarak güçlü olmak, ailenin maddi manevi sorumluluğunu üstlenmek, duygularını saklamak erkek oluşun zorluklarıdır. Geçimin erkeklere ait bir sorumluluk olarak kabul edilmesi ve erkeklerin güçlü olmaları gerektiği düşüncesinden kaynaklanan duygularını göster(e)meme durumu erkekleri son derece zorlamaktadır. Geleneksel erkeklik algısına göre erkek sürekli bir mücadele içinde evin geçimini sağlayan taraftır. Görüşmecilere göre de erkeğin en büyük sorumluluğu ev geçindirmektir ve bu durum erkekliğin en zor yönü olarak ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte yukarıda ifade edildiği gibi görüşülen erkeklerin eşleri de evin geçimine katkı sağlamasına rağmen erkekler zorluk olarak gördükleri ev geçimine kadınların da katkı sağladığına değinmemişlerdir.

Zorlukların aksine erkek oluşun bazı avantajları da bulunmaktadır. Görüşmecilere göre eve ekmek getiren erkeğin ev içi işlerde bir sorumluluğu yoktur. Bu görevi kamusal alanda çalışsa da çalışmasa da kadın yerine getirmek zorundadır. Kadının çalışma hayatı ev işlerinden feragat etmesi demek değildir. Ev işlerinin kadının sorumluluğunda olduğu kadına yüklenen, her durumda kadından beklenen bir toplumsal cinsiyet kalıp yargısıdır. Erkekler ev işleri konusunda özgürdür ve onları bu sorumluluğa iten bir toplumsal cinsiyet rolü bulunmamaktadır. Ev içi işlerindeki sorumsuzluğun sağladığı avantajın yanında erkeğin toplumsal baskının hafifliği sebebiyle özgürlükleri çok geniştir. Görüşülen erkeklerde de bu durumu doğrulanmış ve erkeklikten sağlanan avantajlar ev işlerinden muaf olmak ve daha özgür olmak olarak altı çizilmiştir.

Toplumsal cinsiyetin öğrenilmiş olmasının sonucu olarak erkeklik çeşitli kanallar aracılığıyla öğrenilmektedir. Erkeklik ve kadınlığın kültürel ve sosyal bir sonuç olduğu tartışılmaz bir gerçekliktir. Toplumsal cinsiyet rollerinin özelde de erkekliğin öğrenilmesi ilk olarak ailede başlamakta, aile içindeki anne, baba, kardeşler erkekliğin öğrenildiği ilk kanallar olmaktadır. Daha sonra bireyin büyümesiyle sokak devreye girmektedir. Görüşülen erkeklerde de erkekliğin öğreniliş süreci ve kanalları bu şekilde gelişmektedir. İşbirlikçi erkeklere göre erkek çocuklar küçük yaştan itibaren erkek olmayı ilk olarak baba ve annesinden daha sonra mahalle içinde öğrenmektedir. Baba figürü bir erkeğin rol modelidir ve erkek çocuk küçük yaştan itibaren yaptığı gözlemlerle erkekliğini inşa etmektedir. Anne tarafından bir erkeğin nasıl olmaması gerektiği vurgulanarak erkeklik öğretilmektedir. Ek olarak erkekler aile dışındaki dünyada sokakta mahalle abilerinden sosyal ortamında erkeklik kimliğinin özelliklerini öğrenmektedir.

Geleneksel anlayış çerçevesinde bir erkeklige sahip olmak için toplumsal cinsiyet rollerine uyuyor olmak ve bu kalıpların dışına çıkmayan niteliklere ve hayata sahip olmak şart olarak görülmektedir. Bu şartlar arasında en önemlilerinden biri de ailenin geçimi sağlamaktır. Görüşülen erkeklere göre ideal erkek geçimini sağlayan erkektir. Erkek ailesinin geçimini sağladığında ideal erkek kriterine sahip olmaktadır.

Özetle erkeklerin erkeklik algıları kimi konularda geleneksel erkeklik algını içinde yer almakta kimi konularda ise geleneksel erkeklik algısından farklılaşmaktadır. Erkekliğe fiziksel güç, cinsel organ ve fitrat temelli gösterilen referanslar, erkeklerin kadınlar üzerinden tanımlanarak duygularını göstermeyen, yüzeysel düşünen olarak kabul edilmeleri, heteroseksüelliği önceleyiş, cinsiyetlendirilmiş iş bölümü ile erkeğin en büyük sorumluluğunun evin geçimi olduğu ön kabulü ve ideal erkeğin bu geçimi sağlayan erkek olduğu yönündeki sonuçlar görüşülen işbirlikçi erkeklerin erkeklik algılarının geleneksel erkeklik algısı içinde olduğuna işaret etmektedir. Diğer taraftan işbirlikçi erkeklerin geleneksel erkeklik algısından farklılaşan erkeklik algıları da vardır. Bunlardan ilki erkekliğin kazanılışının ilk eşiği olarak kabul edilen sünnetin sadece dini bir gelenek olarak görülmesidir. Diğer farklılaşma erkeğin babalık rolünün pasif bir babalık olmaktan öte çocukları üzerinde sorumluluk alan, onlara yol gösteren aktif bir role dönüşmesidir.

Kadınlık algısı deşifre edildiğinde kadınlığa ilişkin atfedilen nitelikler narinlik, kırılganlık, duygusallık ve güzellik kapsamında ortaya çıkmıştır. Geleneksel toplumsal cinsiyet algısı çizgisi üzerindeki bu nitelikler kadından beklenen niteliklerdir. Bir kadın bu niteliklere sahip olmakla gerçek bir kadın oluşturma sahip olmaktadır. Erkeklikle ortaya çıkan fiziksel güç, kadınlarda bunun tersi olarak narinlik, kırılganlık olarak ortaya çıkmakta ve kadın ile erkek karşıtlıklar içerisinde ele alınmaktadır.

Kadın oluşun en belirleyici niteliklerin birisi olarak annelik öne çıkmaktadır. Doğurgan olmak kadınlığın temel belirleyici olarak annelik görevi doğurgan olmanın uzantısı biçiminde kadınların rolü olarak algılanmaktadır. Annelik rolü çerçevesinde ev işleri, çocuğun bakımı gibi ev içi işlerde kadınlar safına hapsedilmektedir. Ev içi işler ataerkil gelenek tarafından uzak geçmişten bu yana kadınlara ait bir uğraş alanı olarak kodlanmıştır. Bu sebeple ev içi işlerdeki roller kadınlar aleyhine eşitsiz dağılmıştır. Günümüzde kadınların çalışma hayatına daha çok girmesiyle söz konusu eşitsizliğin azalması beklenirken, bu değişimin gerçekleşmediği görülmektedir. Kadınlar çalışıyor olsa bile ev içi işleri de tek başına yapmak zorunda oldukları bir hayata terkedilmişlerdir.

Kadın olmak içinde birçok zorluğu ve zahmeti barındıran bir oluşturdur. Bu oluş görüşmecilerce istenmeyen bir oluş olarak belirmektedirler. Kadın olmak tek ve genel bir zorluktan ziyade çok çeşitli zorlukları barındıran bir mücadele alanıdır. Bu mücadele alanı toplumun kadına bakış açısıyla, kısıtlı özgürlük alanıyla, ev işlerinin kadınlara yüklenmesiyle açıklanmaktadır. Bu zorluklar içinde ev içi işlerin kadına yüklenmesi bir nebze daha zorlayıcı bir olgu olarak belirmektedir. Kadınların toplumda şiddete, tacize ve tecavüze daha çok maruz kalmaları, özgürlük alanlarının çok kısıtlı olması, anne olmak, doğum yapmak sıklıkla belirtilen zorluklar olarak ortaya çıkmaktadır.

Toplumsal cinsiyetin ve cinsiyet rollerinin öğrenilen bir olgu olduğu gerçeğine işaret ederek görüşmeciler bireylerin ailesinden başlamak üzere yakın çevresinden öğrendiğini dile getirmişlerdir. Öğrenme süreci anne, baba, kardeşlerden başlayarak teyze, hala, gibi yakın akrabalarla devam etmektedir;

Özetle görüşmelerin kadınlık algıları geleneksel toplumsal cinsiyet algısı çizgisinin sınırları dışına çıkmamaktadır. Kadınlık yine güzellikle, narinlikle, duygusal olmakla anılmakta, doğurganlığın uzantısı olarak annelik öncelenmekte, kadınlar kamusal alanın dışında özel alan olan ev içinde ev içi işlerle meşgul olan bir varlık olarak tanımlanmaktadır. Ev içi işlerin sorumluluğu, daha çok taciz ve tecavüze maruz kalınması, özgürlüğün kısıtlanması kadın olmanın zorluklarıdır. Bunun yanında kadın olmanın kolay bir yönü yoktur. Kadınlık aileden başlayarak akrabaların da içinde bulunduğu yakın çevre tarafından öğretilmektedir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (1999). *Cinsiyetler Arasında İşbirliği: Kadın - Erkek, Aşk – Evlilik ve Cinsellik Üzerine Yazılar*. İstanbul: Payel Yayınevi.
- Atay, T. (2004). “Erkeklik” en çok erkeği ezer!”. *Toplum ve Bilim Dergisi*, 101.
- Batı, U. (2006). “Tüketilen kadın bedeni: kadın bedeninin parfüm reklâmlarındaki görünümünün göstergesi bilimsel çözümlemesi”. *Kadın Çalışmaları Dergisi*, 2(1), 78-89.
- Berktaş, F. (2012). *Tek Tanrılı Dinler Karsısında Kadın: Hristiyanlık'ta ve İslamiyet'te Kadının Statüsüne Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım* (4.bs). İstanbul: Metis Yayınları
- Bora, A. ve Üstün, İ. (2005). *Sıcak aile ortamı: demokratikleşme sürecinde kadın ve erkekler*. İstanbul: Tesev Yayınları.
- Bora, A. (2011). *Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emegi ve Kadın Öznelliğinin İnşası*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Bozok, M. (2011). *Soru ve cevaplarla erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım.

- Cohen, D. (1995). *Erkek olmak*. Yavuz Alogan (çev.). İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar, toplum, kişi ve cinsel politika*. Cem Soydemir (çev.), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Dedeoğlu, S. (2000). Toplumsal Cinsiyet Rollerini Açısından Türkiye’de Aile ve Kadın Emeği. *Toplum ve Bilim*, 86, 139-170
- Demez, G. (2005). Değişen Erkek İmgesi: Kabadaydan Sanal Delikanlıya, Babil Yayınları, İstanbul.
- Demren, Ç. (2001), Erkeklik, Ataerkillik ve İktidar İlişkileri. A. Akın (der.). *Toplumsal cinsiyet, sağlık ve kadın*. (s. 33-44). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal cinsiyet-sosyal psikolojik açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ecevit, Y. (1993). Aile, Kadın ve Devlet İlişkilerinin Değerlendirilmesinde Klasik ve Yeni Yaklaşımlar. *Kadın Araştırmaları Dergisi* (1), 9-34.
- Entwistle, J. (2012). *Cinsiyet/toplumsal cinsiyet - temel sosyolojik dikotomiler*. İ. Çapçıoğlu (çev.). Ankara: Birleşik Yayınevi.
- Goldenberg, H.; Goldenberg, I. (2008). *Family Therapy*. 6th Edition. Australia: Thomson/Brooks/Cole.
- Hacısoftaoğlu, İ. ve Bulgu, N. (2015). “Yedi dağın ötesindeki çocuklar: Güreşte erkeklik ve şiddet”. B. Yazar (ed.). *Şiddetin cinsiyetli yüzleri*.(113-140). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- İmamoğlu, E. O. (1991). *Aile İçinde Kadın-Erkek Rollerini. Türk Aile Ansiklopedisi*. Ankara: Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı.
- Kılıç, L. K., Eyüp, B. (2011). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerine Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2: 129-148
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. Osman Akınhay ve Derya Kömürçü (çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Öngen, B. ve Aytaç, S. (2013). “Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ve yaşam değerleri ilişkisi”. *Sosyoloji Konferansları*. 1-18.
- Özbay, C. (2013). “Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak”. *Doğu-Batı*: 63. s. 185-203.
- Özkan, B. ve Gündoğdu, A. E. (2011). “Toplumsal cinsiyet bağlamında türkçede atasözleri ve deyimler”. *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 1133-1147.
- Sancar, S. (2009). *Erkeklik: imkânsız iktidar – ailede, piyasada ve sokakta erkekler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Scott, J. W. (2007). *Toplumsal cinsiyet: faydalı bir tarihsel analiz kategorisi*. Aykut Tunç Kılıç (çev.) İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Segal, L. (1992). *Ağır çekim değişen erkeklikler değişen erkekler*. Volkan Ersoy (çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Selek, P. (2008). *Sürüne sürüne erkek olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Smith, J. A. ve Eatough, V. (2007). “Interpretative phenomenological analysis”. In E. Lyons ve A. Coyle (ed.). *Analysing qualitative data in psychology*. (s. 35-50). Los Angeles: SAGE Publications.
- Vannoy-Hiller, D.; Philliber, W.W. (1989). *Equal Partners Successful Women in Marriage*. Newbury Park: Sage Library of Social Research.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K., Taşkın, L. (2007). Kafkas Üniversitesi Son Sınıf Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Bakış Açıları. *Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 26-38.
- Wharton, A. S. (2006). *The sociology of gender: an introduction to theory and research*. Blackwell: Publishing.
- Yıldırım, A. Ve Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yüksel, A. N. (1999). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’deki Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Televizyon Dizilerindeki Yansıması. *Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. (16), 67-81.
- Zeybekoğlu, Ö. (2009). *Toplumsal cinsiyet bağlamında erkeklik olgusu*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.